

TSORO DA KYAKKYAWAN FATA

Manufofin huɗubar

- Bayani a kan ma'anar tsoro da kyakkyawan fata.
- Fa'idarsu da muhimmancinsu a rayuwar ɗan adam musulmi.
- Umarni da jin tsoro da yin kyakkyawan fata.
- Falalar jin tsoron Allah, da kuma kyakkyawan fata

Huɗuba Ta Farko

Dukkan yabo da godiya da kirari sun tabbata ga Allah, taimakonsa da gafararsa muke nema, kuma muna neman tsarin daga sharrin kawukanmu da munanan ayyukanmu. Wanda Allah ya shiryar babu mai batar da shi, wanda kuma ya batar to babu mai shiryar da shi. Kuma ina shaidawa babu abin bauta da gaskiya sai Allah, shi kadai ne ba shi da abokin tarayya. Kuma ina shaidawa cewa, Annabi Muhammadu bawansa ne manzonsa ne. (Yaku waɗanda suka yi imani ku ji tsoron Allah yadda ya cancaci a ji tsoronsa, kada ku mutu face kuna musulmi). (Ya ku mutane ku ji tsoron Ubangijinku wanda ya halicceku daga rai guda ɗaya, kuma ya ya halicci matarsa daga gare shi, kuma ya yada maza da mata daga garesu (su biyu). Ku ji tsoron Allah wanda kuke yiwa junanku magiya da shi, (kuma ku kiyaye) zumunci. Lalle Allah mai kula ne da ku). (Yaku waɗanda suka yi imani ku ku ji tsoron Allah kuma ku faɗi magana ta daidai. Sai Allah ya gyara muku ayyukanku, kuma ya gafarta muku zunubbanku. Wanda ya bi Allah da Manzonsa haƙiƙa ya rabauta rabauta mai girma). Bayan haka, lalle mafi gaskiyar magana maganar Allah, kuma mafi kyawon shiriya shiriyar Annab Muhammadu (ﷺ). Kuma mafi shirrin al'amura (a addini) ƙagaggunsu, kuma duk wani ƙagaggen abu (a addini) bidi'a ce, duk wata bidi'a bata ce, duka wani bata kuma yana wuta".

Bayan haka: Ya ku bayin Allah!

Haƙiƙa ayyuka na zukata suna daga cikin manyan abubuwa. Kuma suna da girman lada da babbar ukuba. Ayyukan gaɓɓai suna tafiya kafada da kafada da ayyukan zukata. Zuciya ita sarauniya ce ta gangar jiki.

Abin da ake nufi da daidaiton zuciya shi ne, kadaita Allah Ta'ala, da girmama shi, da son shi da tsoron shi, da kyakkyawan fatan rahmar shi da yi masa biyayya da gujewa saba masa.

Muslim ya ruwaito daga Abu Hurairata Allah ya yarda da shi ya ce, Manzon Allah (ﷺ) ya ce: "Lalle Allah ba gangar jikinku yake kallo ba, ko dukiyoyinku, a'a yana kallon zukatanku ne da ayyanku).

Imam Hasanul Basri ya ce da wani mutum: "Ka magance zuciya, babban abin da Allah Yake so ga bayi shi ne, guruwar zukatansu".

Yana daga cikin ayyukan zukata wanda yake zaburar da gabbai a wajen yin kyawawan ayyuka, shi ne cusa mata tsoron Allah da kwaɗayin rahamarsa. Domin tsoron Allah shi yake yi wa zuciya jagora a wajen aiki na kwarai, tare da kare ta daga munanan ayyuka. Kyakkyawan fata kuma yana yi wa zuciya jagor wajen neman yardar Allah sakamakonsa, tare da zaburar da ita zuwa ga ayyukan kwarai, da hana ta munanan ayyuka.

Tsoron Allah yana kare ziciya daga bin sha'awe-sha'awenta, da yi tawata mata akan bin hanyar halaka. Yana kuma tura ta zuwa ga duk wani abu da zai gyara ta ta samu rabauta. Tsoron Allah wani ɓangare ne na kaɗaita Allah, saboda haka bai kamata wani ya ji tsoron wani ba irin tsoron da yake wa Allah. Yin hakan wani nau'i ne na shirka.

Allah ya yi umarni da aji tsoronsa, ka da a ji tsoron kowa sai shi. Allah ya cewa:

﴿ إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ ۗ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ [آل عمران: ١٧٥].

(Hakika sheɗan ne yake tsoratar da masoyansa. Don haka kar ku ji tsoronsu, ni kaɗai za ku ji tsorona, in dai kun kasance muminai).

Hakanan yana cewa:

﴿ فَلَا تَخْشَوْا الْكَاسَ وَالْأَخْشُونَ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَاقِبَتِي ثَمَنًا قَلِيلًا ﴾ [المائدة: ٤٤].

(Kada ku ji tsoron mutane, ni kaɗai za ku ji tsoro. Kada ku saida ayoyin Allah da ɗan kuɗi kaɗan).

Ya zo a hadisin Anas Dan Malik ya ce: Manzon Allah ya yi mana huɗuba ya ce: "da kun san abin da na sani da kun yi kuka diyawa, kuma kun yi dariya kaɗan». Sai sahabban Manzon Allah suka rife fuskokinsu da mayafansu sun kuku. Bukhari da Muslim ne suka rawaito shi.

Kalmar tsoro tana nufin zuciyar bawa ta riƙa firgita tana razana da tunanin ukubar Ubangijin Allah akan aikata wani aiki na haram, ko barin wani aiki na wajibi. Ko gazawa wajen aikata aikin mustabbi. Da jin tsoron daga Allah ya ƙi karɓar aikin mutum da ya yi na kirki. Don haka irin wannan tsoron ya gadarwa da zuciya gujewa ayyukan haramun, da gaggawa wajen aikata alheri.

Amma kalmar Khashyah, tana nufin tsoro Allah tare da ilimin saninsa da ganin girmansa. Shi ya sa Allah ya yi amfani da ita inda yake cewa:

﴿ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ﴾ [فاطر: ٢٨].

(Kaɗai waɗanda suke tsoron Allah su ne malamai).

Ya zo cikin Hadisin Bukhari da Muslim, Manzon Allah (ﷺ) ya ce: "Lalle ni na fi ku tsoron Allah, na fi ku taƙawa gare shi).

Ya ku Musulmi!

Allah ya yi alƙawarin kyakkyawan lada ga duk wanda ya ji tsoronsa, kuma ya kame kansa ga barin bin son zuciya. Allah ya ce:

﴿ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴾ [النارعات: ٤٠ - ٤١].

(Duk wanda ya ji tsoron tsayuwarusa a gaban Ubangijinsa, kuma ya hana kansa bin son zuciya, to lalle aljanna ce makomarsa).

Kuma haka yake cewa:

﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّانٍ ﴿٤٦﴾ فَيَأْتِي آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَا أَفْئَانٍ ﴿٤٨﴾﴾ [الرحمن: ٤٦ - ٤٨].

(Wanda duk ya ji tsoron tsayuwa gaba ga Ubangijinsa to yana da aljanna guda biyu ma'abociyar kyawawa rassa).

Imam Aḍa'u ya ce kowane reshe ya haɗa kaloli na kayan marmari.

Allah ya sake cewa:

﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُتَشَفِّعِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنْبَأَ اللَّهِ عَلَيْنَا وَوَقَّانَا عَذَابَ السَّمُورِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾﴾ [الطور: ٢٥ - ٢٨].

)Sai wani ɓangare daga cikin 'yan aljanna ya fuskanci wani ɓangaren suna masu tambayar junansa. Suka ce, «Da mun kasance a duniya muna cikin iyalanmu, muna masu tsoro, sai Allah ya yi mana baiwa ya tserar da mu daga azaba ta guba mai kuna. Da ma mun kasance muna bauta masa, haƙiƙa shi Ubangiji ya kasance mai karɓar addu'ar bawa ne mai jinkai).

Wannan ya nuna mana cewa duk wanda ya ji tsoron Allah zai kumutar da shi daga duk wani abin ƙi, kuma ya yi masa baiwar kykkyawan ƙarshe.

Magabata sun kasance tsoron Allah yana rinjayarsu, tare da kyautata ayyuka. Kuma suna fatan samun rahamar Allah. Wannan yasa suka zama masu halin ƙwarai, masu kyawawan ayyuka.

Wata rana Umar ɗan Khaḍḍab Allah ya yarda da shi ya fita yana ran gadi dadaddare, sai ya jiyo wani mutum yana karanta suratud-Dur. Sai ya sauka daga kan jakinsa, ya jingina da garu. Ya yi rashin ta tsawon wata ɗaya mutane na zuwa dubo shi. Ba wanda ya san mai yake damunsa.

Amirul muminina Aliyu (R.A), yake cewa a wani lokaci bayan gama sallar Asuba: “Haƙiƙa na ga sahabban manzon Allah, ban ga wani abu da yake kama da su ba. Haƙiƙa sun kasance suna wayar gari idanuwansu da fuskokinsu sun yi hazo-hazo, da ƙura-ƙura. Goshinsu sun yi tabo kamar gwiwar akuya. Sun kwana suna masu tsaiwa da sujjada ga Ubangijinsu. Idan sun wayi gari suna masu ambaton Allah. Suna layi kamar bishiyar da iska take kaɗawa. Idanuwansu na zubar da hawaye har rigunan jikinsu su jike sharkaf saboda kuka». Abu Nu'aim ne ya ruwaito shi a littafin Hilyah.

Abu Hafs yake cewa: «Tsoron Allah bulalarsa ce da yake dawo da bijarrun bayinsa da ita». Hakanan yake cewa: «Tsoro Allah fitila ce a cikin zuciyar».

Abu Sulaiman yana cewa: «Duk zuciyar da ta rasa tsoro a cikinta ta lalace kuma ta ruguje».

Tsoro na ƙwarai shi ne wanda yake zaburar da baya a kan aiki na ƙwarai, kuma ya hana aiki mummuna. Haka idan tsoro ya wuce ka'ida, to sai ya haifarwa mutum ɗebe ƙauna daga rahamar Allah.

Ibn Rajab yana cewa: tsoron da ya sanya mai shi sauke nauyin abin da aka ɗora masa, ya nisanci zunubai, to wannan shi ne abin da ake bukata na wajibi. In ya ƙaru ta yadda ya zaburar da shi wajen nafilfilo to wannan duk ya zama falala. Idan kuma ya ƙaru akan haka, har ya gadarwa da mai shi rashin lafia ko ma mutuwa, kuwa wata damuwa ta dindindin wanda za hana shi yin wani kazarkazar to wani

tsoron ba ya da kyau».

Musulmi yana tsakanin tsoro biyu. Tsoron abin da ya riga ya wuce bai son mai Allah zai yi masa akansa ba. Da kuma tsoron abin da zai zo nan gaba bai son mai Allah zai hukunta masa ba.

Amma kyakkyawar fata shi ne kwadayin rahamar Allah, tare da yin aiki na kwarai, da kame kai daga aikata haramun. Haƙiƙa kwadayi da kyakkyawan fata ba ya kasancewa ga mutum, sai idan an gabatar da aiki na kwarai, an guji aikata munanan ayyuka, ko an tuba daga aikata su. Amma mutum ya ba aikin da wajaba akansa, ya riƙa bin soye-soyen zuciyarsa, yana kuma fatan samun rahamar Allah, to wannan shi ne ake cewa, amince makircin Allah, Allah kuma yana cewa:

﴿ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يُأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ [الأعراف: ٩٩].

(Shin sun amince wa makircin Allah ne. To babu wanda zai amincewa makircin Allah sai mutanen da suka asararru).

Allah ya yi bayanin cewa, kyakkyawan fata shi ne wanda yake tare da kyakkyawan ayyuka. Idan babu kyawawan ayyuka to babu shi. Allah yana cewa:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ ﴾ [فاطر: ٢٩].

“Haƙiƙa waƙanda suke karanta littafin Allah suka tsaida sallah, kuma suka ciyar daga abin da muka azurta su a boye da sarari, suna kwadayin kasuwanci wanda babu asara a cikinsa).

Hakanan yana cewa:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ [البقرة: ٢١٨].

(Haƙiƙa waƙanda suka yi imani, kuma suka yi hijira, suka yi jihadi don ɗaukaka kalmar Allah, to waƙannan su ne masu kwadayin rahamar Allah. Kuma Allah mai yawan gafara ne mai yawan jin kai).

Duk wanda ya ɗora kwadayinsa ga wanin Allah to haƙiƙa ya yi shirka.

Allah yana cewa:

﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴾ [الكهف: ١١٠].

(To duk wanda ya kasance yana fatan kyakkyawar haɗuwa da Ubangijinsa, sai ya yi aiki na kwarai, kuma kada ya haɗa wani da bautar Ubangijinsa).

Haƙiƙa kwadayi wata hanya ce zuwa ga Ubangiji. Ya zo a hadisi Manzon Allah ya ce, «Allah Ta’ala Ya ce: «Ni ina nan inda bawana yake zatona. Kuma ina tare da shi idan ya ambace ni». Bukhari da Muslim ne suka rawaito shi.

Yaku musulmi! Ku sani cewa, Duk wani da ba ya aika aikin kwarai amma ya ce yana fatan samun rahamar Ubangijinsa to yana yaudarar kansa ne. Allah kuma ya hana hakan. Allah yana cewa:

(Ya ku mutane, lalle alkawarin Allah gaskiya ne. To don haka kada rayuwar duniya ta ruɗe ku, kuma ka da mai ruɗi ya ruɗe ku).

Bayin Allah! Wannan shi ne abin da ya sauwaka za ku ji shi daga gareni ina neman gafarar Allah gare ni da ku bakidaya. Ku nemi gafararsa, lalle shi mai yawan gafara ne mai karbar tuba.

Huduba Ta Biyu

Godiya ta tabbata ga Allah bisa kyautayinsa, da gamon katar dinsa baiwarsa. Tsarki ya tabbata gare shi. Tsira da aminci su tabbata ga shugaban halitta Annabinmu Muhammad wanda yake kira zuwa ga yardar Allah. Tsira da aminci su tabbata gare shi shi da sahabbansa da alayensa da mu tare su har zuwa tashin kiyama. Bayan haka:

Yaku Musulmi! Ku sani cewa:

Babban abin da ake bukata ga bawa shi ne ya hada tsoro da kwadanyi. Wannan shi ne halin annabawa da dukkanin bayi salihai.

Allah yana cewa:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْئِرُونَ بِالدَّيْبِ وَالْوَدَعِ وَأَنْتُمْ كَانُوا تُخْفُونَ﴾ [الأنبياء: ٩٠].

Ma'ana: (Lalle su sun kasance suna gaggawa wajen aikata alheri, kuma suna bauta mana tare da kwadanyi da tsoro. Kuma sun kasance masu kasantar da kai ne gare mu).

Hakan Yana cewa:

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [السجدة: ١٦].

(Jikkunansu suna nesa daga shimfudunsu. Suna bauta Ubangijinsu, suna masu tsoro masu kwadanyi. Kuma suna ciyarwa daga abin da muka azurta su).

Idan bawa ya san fadin rahamar Allah da fadin jinkansa, da kuma yadda yake ya fe manya-manyan zunubai, to sai ya sa kwadanyi a wajen neman rahamar Allah. Idan kuma ya san azabarsa da tsananin kamunsa, da hisabinsa, da abubuwan tsoro na ranar kiyama, da irin dangogin azaba na wutar jahannama, to sai ya firgita ya tsorata ya guji saba masa. Saboda haka ya zo cikin hadisin Abu Huraira, Manzon Allah ya ce: “Da bawa mumini ya san abin da ke wajen Allah na ukuba, da ba wanda zai sa ran samun rahamarsa ba. Da a ce kafiri ya sa abin da ke wajen Allah na jinkai, da babu mai debe kauna daga aljannarsa. Muslim ne ya rawaito shi.

A ayoyi dadama Ubangiji ya hada maganar gafara da azaba a guri daya. Kamar inda yake cewa:

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الرعد: ١].

(Hakika Ubangijinka mai gafara ne ga mutane a bisa zalincinsu. Kuma mai matsanancin ukuba ne).

Imamul Gazali ya hakaito daga Makahul al-Dimashki ya ce, «Duk wanda ya bautawa Allah da tsoro kadai ya zama kawariji. Wanda ya bauta masa da kwadanyi shi kadai to ya zama Murji'i. Wanda kuwa ya bauta masa da soyayya kadai to ya zama zindiki. Wanda ya bauta masa da tsoro da kwadanyi da soyayya, wannan shi

ne mai kadaita Allah kuma bin tafarkin sunna». [Ihya'u Ulumud-Din].

Ibnul Kayyim ya ce, zuciya kamar tsuntsu ce, soyayya shi ne kan. Tsoro da kwadayi su ne fukafukan, duk lokacin da kai da fukafukai suka yi lafiya, to sai tashin tsuntsun ya yi kyau. Idan aka yanke kan to tsuntsu ya tashi daga aiki. Idan kuma ya rasa fukafukansa biyu, to duk wani abin farauta za zo ya cimma masa. Sai dai magabata suna son karfafa fiffiken tsoro sama da fiffiken kwadayi yayin da suke cikin koshin lafiyarsu. Lokacin mutuwar su kuma sai sukan karfafi fiffiken fata sama da fiffiken tsoro. Soyayyar Allah ita ce abin hawan, shi kuma fata shi ne gaba yana kira, shi tsoro yana korawa, Allah kuma shi zai kai bawansa gida lafiya da baiwarsa da karamcinsa».

Ya ku musulmi! ku ji tsoron Allah, ku yi fatan samun rahamarsa da tsoron azabarsa. Ku saurari fadin Allah da yake cewa:

﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ٩٨].

(Ku sani lalle Allah mai tsananin ukuba ne. Kuma lalle Allah mai yawan gafara ne kuma mai jin kai).

Bukhari da Muslim sun ruwaito daga An-Nu'uman Ibn Bashir Allah ya yarda da su, ya ce, Na ji Manzon Allah (ﷻ) yana cewa: "Wanda ya fi 'yan wuta samun sauƙin azaba, wani mutum ne da za a sa masa garwashin wuta a karƙashin tafin karfarsa, kwakwalwarsa tana tafarfasa saboda su. Ba a ya zaton akwai wanda ya fi shi dandanar azaba, alhalin shi ne ya fi kowa samun sauƙin azaba".

Muslim ya ruwaito daga Mugirah bn Shu'ubah Allah ya yarda da shi, shi kuma daga Manzon Allah (ﷻ) ya ce: "Annabi Musa ya tambayi Ubangijinsa ya ce: "Ya Ubangiji wane ɗan aljanna ne ya fi karƙantar matsayi? Sai ya ce, wani mutum ne da zai zo bayan 'yan aljanna sun shiga aljanna, sai a ce masa: Shiga aljanna. Sai ya ce, Ta yaya duk kowa ya shige gidansa. Kowa ya karbi rabonsa. Sai a ce, "Ka gamsu a ba ka kwatankwacin mulkin wani sarki mai mulki na duniya?". Sai ya ce, "Allah na yarda a ba ni". Sai Allah ya ce, "An ba ka kamar wannan, da kwatankwacinsa, da kwatankwacinsa, da kwatankwacinsa, da kwatankwacinsa'. Sai a ta biyar ya ce, "Ya Ubangiji na fa gamsu". Sai Ubangiji ya ce, "Kana da kwatankwacin haka har sau goma. Kuma am ba ka duk abin da ranka ke sha'awa, idanka ke gani ya ji dadi". Sai ya ce, "Ya Ubangiji na gamsu".

To a zamani irin wannan da zukata suka keƙashe, san duniya ya cika su. Mutane suka daina jin tsoron sabawa da aukawa zunubi, to ya kamata a rinjayar da fiffiken tsoro, domin zukata su daidaita. Idan kuma bawa ya zo mutuwa to sai ya rinjayar da janibin fata da kwadayin samun rahama, kamar yadda Manzon tsira yake cewa: "Kada ɗayanku ya mutu face yana kyautata zatonsa ga Ubangijinsa".

Don haka – Ya ku bayin Allah - tsoron Allah yana buƙatar tsayawa a zo da haƙƙin Allah ta'ala. Mutum ya guji sakaci akansu, kuma bawa ya nisanci zaluntar bayin Allah, ya ba su duk wani haƙƙi na su, kada ya yi musu wasa ko ya tozarta haƙƙin wani. Kuma tsoron Allah yana hana bawa sakin jiki wajen bin sha'awar ransa, ko aikata haramun. Kuma ya zama yana taka-tsantsan game da duniya da fitintinunta, kuma yana begen lahira da ni'imarta.